

CUMHURİYET ÖĞRETMENİ EYÜP HAMDİ AKMAN*

Günver Güneş**

Eyüp Hamdi Akman, Cumhuriyet Dönemi'nin iz bırakmış önemli eğitimcilerinden birisidir. Akman Osmanlı Devleti'nin son yıllarından, Türkiye Cumhuriyeti'nin en yoğun sosyal-siyasal-ekonomik gelişmelerinin yaşandığı ilk yıllarında değişimin içinde bulunmuş, olaylara tanık olmuş bir kişiliktir. Kuşkusuz her meslektan insan pek çok öğretici olay yaşar. Ama öğretmenlerin hayat hikayeleri bambaşkadır. Çünkü onlar insan yetiştirmenin ötesinde yaşamın kendisi olmuşlardır. Eyüp Hamdi Akman'la gazete sayfaları ve dergi koleksiyonları arasında tanıştığım da benim için sadece bir öğretmendi. Onu araştırmaya başladığımda ise sıra dışı bir insanla karşılaştım. Karşıma büyük bir insan, iyi bir eğitimci, ciddi bir yazar, yurtsever bir aydın çıktı. Ne yazık ki tıpkı ailesinin dediği gibi onun önemini fark ettiğimde hakkındaki pek çok yazılı malzeme kaybolmuştu. Eyüp Hamdi Akman'ın izine ne çalıştığı okulların kütüphane ve arşivlerinde, ne

---

* Eyüp Hamdi Akman'ı konu alan bu çalışma saygıdeğer hocam Prof. Dr. Zeki Arıkan'ın teşvikleri ve yüreklendirmesiyle ortaya çıkmıştır. Kendisi Eyüp Hamdi Akman'ın oğlu, öğrencilik yıllarından arkadaşı (kendi ifadesiyle kadim dostu) Gündüz Akman'la bizi tanıştırmış, Akman ailesinde bulunan fotoğraf ve evraklara ulaşmamıza büyük katkıda bulunmuştur. Prof. Dr. Zeki Arıkan bizi yönlendirmeseydi belki bu araştırma başlamayacaktı. Herşey için kendisine teşekkürlerimi sunarım.

Bu araştırmanın yayınlanmasını Akman ailesi çok istiyordu. Değerli büyüğüm Gündüz Akman defalarca telefonla beni aradı. Ne yazık ki benim dışımda gelişen bir takım olumsuzluklar nedeniyle bir kaç dergi ile irtibatımızdan netice alamamıştık. O arada Gündüz Akman Ağabeyi kaybettik. Üzüntüm çok büyük. Toprağı bol olsun. Akman ailesine bu vesile ile başsağlığı dileklerini iletirken, Gündüz Ağabey hayattayken araştırmayı yayımlayamadığım için hepinizden özür diliyorum.

** Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

GÜNVER GÜNEŞ

kitaplarda, ne ansiklopedilerde ulaşabildik. Ailesinden temin ettiğimiz birkaç belge ve fotoğrafın dışında kütüphanelerde dağılmış durumdaki bilgileri bir araya getirerek Akman'ı bilim dünyasına tanıtacak kısa bir biyografik derleme hazırladık. Biliyorum ki Eyüp Hamdi Akman burada yazılanların çok ötesinde inanılmaz bir şahsiyet olarak kendisi ile ilgili yapılacak daha büyük araştırmaları bekliyor.

Yaşamı:

Eyüp Hamdi Akman 22 Ocak 1894 tarihinde Romanya'nın Köstence Vilayeti'ne bağlı Karanasuf Nahiyesi Düğüncü Köyü'nde doğmuştur. Karadeniz kıyısında küçük bir köy olan Düğüncü de Muttalipoğullarının bir çocuğu olarak dünyaya gelen Eyüp Hamdi çocukluğunu havası ve manzarası güzel olduğu için bu köyde aile ocağında geçirmiştir.¹ İlk eğitimini Düğüncü Köyü'nde, orta öğretimi Karanasuf Nahiyesi'nde, yüksek öğrenimini ise Dobruca Devlet İslam Medresesi'nde tamamlamıştır. Öğrenciliği oldukça aktif geçen ve Talebe Birliği Başkanlığı da yürüten Eyüp Hamdi Bey 1916 yılında tamamladığı Dobruca İslam Medresesi'ndeki eğitimini iyi derecede bitirmiş, medrese yönetmeliğinin 14-15-16. maddeleri gereği 1915-1916 eğitim- öğretim yılında 11 aday arasında 9.05 ortalama ile birinci gelerek mezun olmuştur.² Romence, Almanca, Fransızca ve Arapça'yı eğitim gördüğü okullarda öğrenen Eyüp Hamdi Bey, Bulgarca ve İtalyanca'yı ilerleyen yıllarda kendi olanaklarıyla anlayabileceği düzeye getirmiştir.³ Eyüp Hamdi Bey, Romanya'daki yüksek din eğitimini tamamladıktan sonra Türkiye'ye gelmiş, 24 yaşında Ankara'nın Haymana Kazası Çuluk Köyü'ne öğretmen olarak atanarak göreve başlamıştır.⁴

Onun ilk görevine başladığı tarihlerde Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nı kaybetmiş, Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştı. Anadolu bu antlaşmaya dayanarak savaşı kazanan itilaf güçleri tarafından işgal edilmeye başlanmıştı. Ülke ve vatan sevgisiyle yetişmiş olan Eyüp Hamdi Bey öğretmen olarak görev yaptığı Haymana'daki köyde, haksız işgallere karşı halkı bilinçlendirmeye çalışmış, köy meydanlarında ve kahvehanelerde toplantılar düzenlemiştir. 1919 yılı ortalarında Milli Mücadele'nin belirgin bir hal almasıyla birlikte çevre halkını Mustafa Kemal'in etrafında toplamış, Milli Mücadele yanlısı bir tutum izlemiştir. 1918 yılından 1921 yılına kadar görev yaptığı Haymana köylerindeki ilk öğretmenlik deneyimi Eyüp Hamdi Bey için siyasi belirsizliklerin ve ekonomik zorlukların yoğun olduğu bir döneme denk gelmiştir. Türk halkı mütarekeden

¹ Akman ile ilgili şimdiye kadar çok az bilinen biyografisiyle ilgili dokümanlarda doğum tarihi 1892 olarak kaydedilmişti. Ailesinin bize sunduğu resmi belgelerde ise doğum tarihinin 1894 olduğunu tespit ettik.

² Bkz. Ekler ; Dobruca Devlet İslam Medresesi Diploma örneği.

³ Eyüp Hamdi Akman yabancı dil öğrenmeye yatkın bir yapısının olduğu Rusça ve Farsça'yı da öğrenmiş olduğu, oğlu Gündüz Akman ve en büyük oğlu Deniz Akman tarafından yazılı ve sözlü olarak bize ifade edilmiştir.

⁴ Fuat Gündüzalp: "Eyüp Hamdi Akman" Öğretmen Dünyası Dergisi, Kasım 1954, İstanbul, 1954, s.11-12.

EYÜP HAMDİ AKMAN

sonra bağımsızlığı ve onuru uğruna büyük ve soylu bir mücadeleye girişirken, inançlı bir biçimde yanı başında öğretmenleri de bulmuştur.⁵

Milli Mücadele'nin en kararlı ve fedakar unsurları arasında yer alan öğretmenlerin içinde Eyüp Hamdi Bey de mücadelecî ruhuyla yer almıştır. Milli Mücadele devam ederken, Elbistan ve Maraş'ta çeşitli okullarda görev yapan Eyüp Hamdi Bey, bu arada Milli Mücadele'nin kazanılıp, cumhuriyetin ilanıyla birlikte Osmanlı Devleti'nin tarihe karışması, çağdaş- laik yeni bir düzene geçilmesi sürecinin de canlı bir tanığı olmuştur. Diyarbakır Ortaokulu'nda göreve başladığında cumhuriyet henüz ilan edilmişti. Milli Eğitim Bakanlığı örgütü kuruluşunu henüz tamamlamıştı. Her dairenin başında bir müdür ve birkaç memur bulunuyordu. Eyüp Hamdi Bey yolluk ve maaş sıkıntıları içinde Anadolu'nun farklı bölgelerindeki şehirleri birer birer dolaşıyordu. 1933 yılına kadar Sivas, Niğde ve Konya Öğretmen Okullarında meslek derslerini yürütmüştür.⁶ 1927 yılında Niğde Ortaokulu'nda , ortaokula ilkökul muallimi yetiştirmek üzere iki pedagoji sınıfı ilave edilmiş, bu sınıfların eğitimiyle Eyüp Hamdi Bey ilgilenmiştir.

1932 yılında atandığı Konya Erkek Öğretmen Okulu 1934-1935 eğitim-öğretim döneminde lağvedilerek liseye çevrilmiş, bu nedenle okulun son iki sınıfını oluşturan Konya Lisesi talebesinin çoğalması üzerine 1936 yılında bu iki sınıfın Adana erkek Öğretmen Okulu'na nakli mecbur olmuştur.⁷ Bu gelişmeler üzerine Eyüp Hamdi Bey daha nakil işlemi gerçekleşmeden 1934 yılında Ödemiş Ortaokulu'na Türkçe, Felsefe ve Pedagoji öğretmeni olarak tayin edilmiştir.⁸ 1934-1937 yılları arasında Ödemiş Ortaokulu Türkçe öğretmeniliği yapan Eyüp Hamdi Bey, 1 Eylül 1932 tarihinde eğitim- öğretime başlamış olan Ödemiş Ortaokulu'nun ilk öğretmenleri arasında yer almıştır.

Soyadı Kanunu'nun çıktığı dönemde Ödemiş'e gelmiş olan Eyüp Hamdi Bey kendisine burada Akman soyadını seçmiştir. Eyüp Hamdi Akman, Ödemiş Ortaokulu'nda Türkçe derslerinin yanında psikoloji uzmanı olduğundan ahlak derslerine giriyordu. Daha Ödemiş'te iken öğrencilerin aydınlanma ve karakter bakımından genç yaşta olgunlaşmaları için "*terbiye konferanslarının*" düzenlenmesinde başrolü oynamış, Ödemiş Ortaokulu bünyesinde de "*Terbiye Danışma Heyeti*" oluşturulmasında da ön ayak olmuştur.⁹ 1937 yılında Edirne Ortaokulu'na tayin olan Eyüp Hamdi Akman bu okulda 1947 yılına kadar on yıl görev yapmıştır. Mesleki yaşamının en verimli ve olgun dönemini geçirdiği bu yıllarda hem Ödemiş Ortaokulu, hem de Edirne Ortaokulu'nda talebelerini yetiştirmek hususunda gösterdiği üstün başarıları nedeniyle dönemin Milli Eğitim

⁵ İsmail Göldaş, *Milli Kurtuluş Savaşında Öğretmenler*, İstanbul, 1981, s.132-133.

⁶ Ortaokul tahsilinin 1902 yılında başladığı Niğde'de 1915'te İdadi Mektep Leyli Sultaniye çevrilmiş, 1923-24 ders yılında Sultani liseye tahvil edilmiştir. 1925'te ise lise ortaokul şeklini almıştır. 1927-1933 yılları arasında ilk koordinatörlüğünü Eyüp Hamdi Bey'in yaptığı pedagoji kısmından 7'si kız 53 talebe mezun edilmiştir. H.Ali Yücel, *Türkiye'de Ortaöğretim*, Kültür Bakanlığı yay. Ankara 1994, s.629.

⁷ Hasan Ali Yücel, *a.g.e.*, s.510.

⁸ *Anadolu* 3 Mayıs 1934.

⁹ "Ödemiş'te Maarif", *Yeni Asır* 18 Teşrin-i Evvel 1934.

GÜNVER GÜNEŞ

Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından kendisine teşekkür belgesi gönderilmiştir.¹⁰ 1937-1947 yılları arasında görev yaptığı Edirne Ortaokulu'nda gerek öğretmenliği ve gerekse Edirne Halkevi'nde ki çalışmaları nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı ve CHP'nin dikkatini çekmiş, Türk Devrimine gönüllü katkıları gözönünde bulundurulurak takdir ve iltifatla ödüllendirilmiştir.¹¹

Eyüp Hamdi Akman mesleki yaşamını 1947-1949 yılları arasında Balıkesir'de Necati Eğitim Enstitüsü'nün meslek dersleri öğretmeni olarak görevini devam ettirmiştir. 1949 yılında ise ikinci defa olarak Sivas Öğretmen Okulu meslek dersleri öğretmenliğine nakledilerek, 1953-1954 ders yılı sonuna kadar orada çalışmaya devam etmiştir.¹² Sivas'ta görevli olduğu dönemde Sivas Öğretmenler Derneği üyesi de olan Akman, dernek çalışmalarında aktif olarak yer almış, zaman zaman konferanslara da katılmıştır. Öğretmenlik yaşamındaki başarılar teşekkür ve takdirle kalmamış çoğu kez maaşla terfi ettirilerek ödüllendirilmiştir.¹³

Eyüp Hamdi Akman öğretmen olarak çalıştığı yerlerin hemen hepsinde ve bunlardan başka birkaç şehirde daha ilkökul öğretmenleri için açılan meslek kurslarında da görev almıştır. Akman, medresede okumuş olmasına rağmen bilime sonsuz saygı duyan bir yapısı vardı. Eğitim ve öğretimin bilim için olduğuna inanıyordu. Bu nedenle eğitimle ilgili bilimsel toplantılara katılmayı hiç ihmal etmemiştir. Daha 30 yaşlarındayken 1922 de Adana Maarif Kongresi'ne, 1937 de İzmir'de ise, İlköğretim Müfettişleri Kongresi'ne katılmıştır. Yurt içindeki katıldığı toplantılar yanında, yurt dışında da Türk Hükümetini temsilen, 1932 yılında Fransa'nın Nice şehrinde toplanan Milletlerarası Eğitim Kongresi'ne Türkiye Hükümeti adına delege sıfatıyla iştirak etmiş, kongre dönüşünde Maarif Vekaleti'ne katıldığı toplantılarla ilgili olarak rapor sunmuştur. Eyüp Hamdi Akman, öğretmenlik görevi nedeniyle çok farklı şehirlerde bulunmak zorunda kaldığından, buralarda sosyal yaşamın bir gereği olarak çeşitli alanlarda faaliyet gösteren dernek ve kurumlarda hem kurucu hem de üye olarak yönetim kurullarında yer almıştır.

Bu çerçevede Akman 1928 yılında Türkiye de ilk kez Niğde'de "*İndividual Psikoloji*" cemiyetini kurmuştur. Ödemiş'te öğretmenlik yaptığı 1934-1937 yılları arasında da burada "*İndividual Psikoloji Danışma Bürosu*" açmıştır. 1930'lu yıllarda Avrupa bilim çevrelerinde İndividual Psikoloji'nin Türkiye temsilcisi olarak tanınmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak 1931 yılında Berlin de toplanan "*İndividual Psikoloji Cemiyeti*"nin kongresine çağırılmıştır.¹⁴ Bilimsel kimliğinin dışında toplumsal yaşamın gelişmesi, modernleşmesi konularında sosyal

¹⁰ "T.C. Maarif Vekilliği Ortaöğretim Umum Müdürlüğü'nün Edirne Müdürlüğü'ne Telgrafı' Eyüp Hamdi Akman Evrakı: No:6.

¹¹ "Edirne Halkevi Teftiş Raporu", Eyüp Hamdi Akman Evrakı : No: 5.

¹² "T.C. Sivas Öğretmenler Derneği" Konferans Duyurusu 1-3-1950. Eyüp Hamdi Akman Evrakı : No: 11.

¹³ "T.C. Maarif Vekilliği Ortaöğretim Umum Müdürlüğü Eyüp Hamdi Akman'ın Terfi Durumu Telgraf Sureti", Eyüp Hamdi Akman Evrakı : No:7.

¹⁴ Fuat Gündüzalp : "Eyüp Hamdi Akman", *Öğretmen Dünyası*, Kasım 1954, s.11.

EYÜP HAMDİ AKMAN

faaliyetlerde de yer alan Akman Niğde, Konya ve Ödemiş'te yıllarca Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı olarak çalışmıştır.¹⁵ Türk Devrimini halka ulaştırmak amacıyla 1932 yılında açılmış olan halkevlerinde inançlı bir yurtsever, Kemalist bir aydın olarak faal görevlerde bulunmuştur.¹⁶ Bu arada Ödemiş ve Edirne Halkevlerinde yönettiği Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubeleri halktan gördüğü yoğun ilgi nedeniyle sürekli tekrarlanmıştır. Eyüp Hamdi Akman'ın 1936 yılında Adagide, Birgi ve Ödemiş'te Halkevi adına verdiği "*Türk Devrimi Ve Devrimciliği*", "*Türk Ulusallığı*" isimli konferansları ile Türk Devriminin halka anlatılması ve benimsetilmesi çabalarında etkin bir rol oynamış "*İnkılap ve İstiklal Konferansları*" "adı altında yaptığı konuşmalar Ödemiş ve çevresinde olduğu kadar İzmir'de de oldukça fazla ses getirmişti.¹⁷ Halkevlerinde çalıştığı dönemde "*Aile ve Terbiye*", "*Halkevleri ve Kültür Davası*" gibi konularda verdiği konferanslarla bilgi birikimini, güçlü hitabet yeteneğiyle bütünleştirmiş, halkın aydınlatılmasında önemli roller üstlenmiştir.¹⁸ Akman, 1930'lu yılların ortalarında Milli Eğitim Bakanlığı adına okulları teftiş eden Amerikalı eğitimci M.B Parker'ın Ödemiş'te "*Çocuk Terbiyesi*" hakkında verdiği Almanca konferansları tercüme etmiş, sonradan Türkiye'de İlköğretim sistemi ve İlkokullarla ilgili olarak M.B Parker tarafından hazırlanıp Maarif Bakanlığı'na sunulan rapora önemli katkılarda bulunmuştur.¹⁹

Eyüp Hamdi Akman yaşamında iki kez evlenmiş, iki eşinden 14 çocuğu dünyaya gelmiştir. 1954 yılında vefat ettiğinde, bu çocuklarından altısı hayatta bulunuyordu. En yakın arkadaşlarından Fuat Gündüzalp'e yazdığı bir mektupta kişisel özellikleriyle ilgili olarak şunları aktarmıştı."... *Mesleğimi, edebiyatı güzel sanatları çok severim. Biraz keman çalarım. Gençliğimde şiirler yazdım. Matbuat hayatına henüz talebe iken intisap ettim. Talebeliğimde çok ateşli idim. Daima Talebe Birliği Başkanlığı'nda bulundum. Fakir bir ailenin çocuğuyum. Küçük yaşta hayata atıldım. İş hayatı içerisinde piştim. Ömrümde hiç hastalanmadım. Son derece iyi çalışırım. Akşam 21'de yatar, en geç sabah 4'te kalkar işbaşı yaparım*".

Şu an hayatta olan ve tanışma şansını yakaladığım oğullarından Deniz Akman ile Gündüz Akman'ın hatırlayabildikleri kadar anlattıklarına göre, büyük bir hayırsever olan Eyüp Hamdi Akman görev yaptığı tüm şehirlerde fakir ve kimsesiz çocuklara yardım elini uzattığı gibi , mutlaka evinde de bir iki kedi beslerdi. Kediler için her gün kasaptan et almayı ihmal etmezdi. Sigara ve alkol kullanmaz, miskinler yuvası olarak gördüğü kahvehaneye de gitmezdi. Yine hayatta olan büyük oğlu Deniz Akman'ın belirttiğine göre, babaları çok kitap okuyan birisiydi. Bu nedenle evleri Türkçe, Almanca ve Fransızca kitaplarla dolu idi. Eyüp Hamdi Akman'ın Jan Jac Rousso ve Tagor hayranı olduğunu ise hemen tüm yakınları ifade etmektedir.²⁰

¹⁵ Yeni Asır 1 Teşrin-i Sani 1934.

¹⁶ Yeni Ödemiş, Yıl:2, Sayı: 16, 15 Şubat 1936, s.7.

¹⁷ Anadolu 15 Nisan 1934.

¹⁸ Anadolu 25 Şubat 1935.

¹⁹ M.B.Parker, *Türkiye'de İlk Tahsil Hakkında Rapor*, İstanbul 1939.

²⁰ Muhtemeldir ki Eyüp Hamdi Akman'ın vefatından sonra kütüphanesi, çalışma evrakı dağılmış, bir çoğu kaybolmuş, büyük bir kısmı da İstanbul'daki sahaflar tarafından adeta yağmalanmıştır. Yazının

GÜNVER GÜNEŞ

Eyüp Hamdi Akman gerçek bir yurtseverdi. Bu nedenle ulusal dile ve onun kullanılmasına çok önem vermiştir. Azınlıkların nüfusça fazla olduğu İstanbul'da otobüs ve tramvaylarda Rumca konuşan kişileri uyarır, Türkiye'de yaşadıklarını Türkçe konuşmaları gerektiği konusunda uyarılarda bulunurdu.²¹ Yakın dostu eğitimci Fuat Gündüzalp'e " *ömrümde hiç hastalanmadım*" dedikten sekiz ay sonra belki de 60 yıllık yaşamının ilk hastalığında Sivas Öğretmen Okulu'nda çalışırken rahatsızlanmış, havası iyi gelir diye Milli Eğitim Bakanlığı onu İstanbul'a nakletmişti. Akman, İstanbul İmam Hatip Okulu'nun Yurttaşlık Bilgisi öğretmenliğini yaptığı sırada görevinin daha ilk ayında 16 Ekim 1954 tarihinde dersinden çıktıktan sonra kalp krizi geçirmiş, sokakta sendeleyerek yaşamını yitirmiştir.²²

Eserleri:

Eyüp Hamdi Akman öğretmenliğinin yanında aynı zamanda iyi bir araştırmacı ve yazardır. Yurdun çeşitli yerlerinde telif ve tercüme olarak bir çok dergi ve gazete de yüzlerce yazı yazmış, kitap yayınlamıştır. Şu an ki olanaklarımızla yazdığı tüm çalışmalarını bir araya getirmek mümkün görünmüyor. Bunun için daha büyük çalışmalara ihtiyaç olduğu da bir gerçektir. Burada yalnızca bizim biyografik makale boyutunda yaptığımız araştırma sonucuyla yetinmek durumundayız.

Eyüp Hamdi Akman'ın Romanya'da ki öğrencilik yıllarından vefat edinceye dek yazılarının yayınlandığı dergi ve gazetelerden bazılarının isimleri şunlardır. Dobruca Sadası, İntibah, Işık, Mektep ve Aile (Romanya'da), Maarif Mecmuası (Adana'da), Yeni Fikir, Yeni Anadolu, Babalık (Konya'da), Nur (Afyonkarahisar'da), Kaynak (Balıkesir'de), Fikirler, Anadolu (İzmir'de), Muallimler Birliği Mecmuası, Terbiye, Çocuk, Kadro, Çığır, İlköğretim, Öğretmen (Ankara'da), İlk Tedrisat, Çocuk Alemi, Karınca (İstanbul'da). Akman ayrıca, 1931-1933 yıllarında kendi olanaklarıyla Konya'da "Terbiye Postası" adında bir de dergi çıkarmıştır.

Akman yalnızca İzmir'deki Anadolu gazetesinde bile meslek araştırmaları başlığı altında batı ülkelerinde ki eğitim sistemi ve programlarıyla ilgili bir yazı kaleme almıştır.²³ Çok genç yaşta yazmaya başlayan Akman ilk kitabını 30

---

büyük oğlu Deniz Akman'la yazışmalarımızda ailesinin babalarının değerini sonradan öğrendiklerini, ancak geç kaldıklarını, babalarının önemini fark ettiklerinde tüm çalışmalarının dağılmış olduğunu belirtmiş, çok sonraları bu eserlerin bir kısmını toplayabildiklerini kaydetmiştir. **Deniz Akman'la 15.4.2001 tarihli görüşme kaydı.**

²¹ Deniz Akman'ın Babası Eyüp Hamdi Akman'ı anlattığı mektubu.

²² **Vatan** 17 Ekim 1954, **Cumhuriyet** 17 Ekim 1954, Fuat Gündüzalp, **a.g.m.**, s.12.

²³ "Yunanistan'da Mektepçilik Nasıldır ?" **Anadolu** 1 Kanun-i Sani 1935, "İsveç'te Mektepçilik Nasıldır?" **Anadolu** 2 Kanun-i Sani 1935, "Elli Bijörsten'in Jimnastik Metodu" **Anadolu** 4 Kanun-i Sani 1935, "Hollanda'da Mektepçilik" **Anadolu** 28 Kanun-i Sani 1935, "İtalya'da Mektepçilik Durumu Nasıldır?", **Anadolu** 31 Kanun-i Sani 1935, "İtalya'da Mektepçilik Durumu Nasıldır?" **Anadolu** 1 Şubat 1935, "Portekiz'de Mektepçilik Nasıldır?", **Anadolu** 10 Şubat 1935, "Finlandiya'da Mektepçilik Nasıldır?" **Anadolu** 13 Şubat 1935, "İngiltere'de Mektepçilik Nasıldır?" **Anadolu** 15 Şubat 1935,

EYÜP HAMDİ AKMAN

yaşındayken Sivas'ta Osmanlıca olarak yazdı. “*Usul-ü Tedris* (Genel Ve Özel Öğretim Metotları) adını taşıyan bu kitap iki cilt ve 500 sayfadan oluşuyordu.²⁴ Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenlere hizmet aşkı aşılacak ve onları hizmet için geliştirmek amacıyla birçoğu çeviri olan kitaplar yayınlanmış ve bunlar okullara gönderilmiştir.

Mustafa Necati'nin Bakanlığı döneminde başlayan bu uygulama Hasan Ali Yücel döneminde de devam etmiştir. Çağdaş eğitim ilke ve yöntemlerini konu edinen bu kitaplar, Türkiye'de eğitim biliminin gelişmesine büyük katkılar sağlamıştır. John Dewey'in “*Demokrasi ve Terbiye*” başta olmak üzere diğer bazı eserleri , A. Binet, O. Decroly, A. Ferriere, gibi zamanın tanınmış eğitimcilerinin eserleri Türkçe'ye çevrilmiş ve bakanlıkça yayımlanmıştır. Cumhuriyet döneminde oluşan eğitim düşüncelerinde bu eserlerin çok büyük etkisi vardır. Eyüp Hamdi Akman da yabancı dil avantajı ile sözü edilen çeviri eserlere ciddi katkılarda bulunmuştur. Çevirilerini yaptığı yazarlar arasında John Dewey, Montessori, Herbart da yer alıyordu.

Akman'ın ilk çeviri eseri, 1929 yılında Carl Hampell ile beraber hazırladıkları “*Ferdi Ruhiyat Ve Terbiye*” isimli eserd. Alfred Adler'e ait olan bu çalışmayı Eyüp Hamdi Akman'la birlikte hazırlayan psikolog Carl Hampell, Akman'la karşılaşmalarını ve onun hakkındaki izlenimlerini şu ifadelerle anlatmıştır. “...*Bu memlekete geleli iki seneye yakın oluyor. Hoş bir tesadüf olarak Eyüp Hamdi Bey'le tanıştum. Daha ilk temasımda Eyüp Hamdi Beyefendi'yi pedagoji sahasında çok ilerlemiş, olgun, ciddi bir ilim adamı olarak buldum. İlk konuşmalarımız pek tabii olarak pedagoji mevzuları üzerinde cereyan etmiştir. Konuşma esnasında kendilerinin Dr. Alfred Adler'e ve ferdi ruhiyata evvelden vakıf olduklarını anladım. Yüksek tahsilimi Viyana'da ikmal ettiğimi ve Dr. Adler'in talebesi bulunduğumu söyler söylemez aramızda derhal samimi bir anlaşma teessüs edivermişti. Kendileriyle temaslarımda sırf ilmi mevzular etrafında cereyan eden heyecanlı hasbıhaller neticesinde Dr. Alfred Adler'in ferdi ruhiyat esaslarını Türkiye Cumhuriyeti dahilinde yaymaya karar verdik. Derhal işe başladık, ciddi mesai neticesinde broşürü vücuda getirdik. Daha ilk adımda çekemeyenlerin ihdas etmek istedikleri bazı engellerle karşılaştıkça da, bu bir vaziyet cesaretimize kat daha kuvvet vermekten başka bir şey yapamamıştır”.*²⁵

Eyüp Hamdi Akman'ın pek çoğu tercüme olan diğer eserleri de kronolojik olarak yayın tarihine bakarak vermek gerekirse şöyle sıralayabiliriz. “*Winnetka Mektebi*” (Almanca'dan Tercüme) 1930²⁶, John Dewey'in “*Pedagojik*

“İrlanda'da Mektepçilik Nasıldır?”, *Anadolu* 20 Şubat 1935, “İskoçya'da Mektepçilik Nasıldır?” *Anadolu* 21 Şubat 1935, “Fransa'da Mektepçilik Nasıldır?” *Anadolu* 25-26 Şubat 1935.

²⁴ 1960'lı yıllara kadar bu kitabın dışında söz edilen konuda ayrıntılı başka bir eser ülkemizde yayınlanmamıştır. (G.G.)

²⁵ Eyüp Hamdi -Carl Hampell, *Ferdi Ruhiyat Ve Terbiye*, İstanbul 1931, s.7.

²⁶ Eyüp Hamdi, *Winnetka Mektepleri* (Carleton Wolsey Washburne'den çeviri) Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1932, 32 s.

GÜNVER GÜNEŞ

Akideleri (Fransızca'dan Tercüme) 1930,²⁷ *“Çocuk”* (Montessori'den Tercüme) 1932, *“Türk Milliyet Ve Milliyetçiliği”* 1933, *“Köy Ve Şehir Çocuğu”* 1933, *“Ferdî Ruhîyat Konferansları”* 1933, *“Bir Çiftçinin Öğütleri”* (Romence'den Tercüme) 1933, *“Nasıl Yaşamalıyız”* (Almanca'dan Tercüme) 1935,²⁸ *“Pedagoji Dersleri”* (Herbart'tan Tercüme) 1938, *“Eğitim ve Deneş”* (John Dewey'den Fransızca Tercüme) 1951,²⁹ *“Disiplin”* (Montessori'den Tercüme) 1952, *“Çocuk Psikiyatrisi”* 1952,³⁰ *“İç Salgı Bezleri Ve Çocuk Psikolojisi”* 1952,³¹ *“İnatçı Çocuk”*, 1952.³²

Eyüp Hamdi Akman'ın Ödemiş Ortaokulu'nda öğretmen iken 1936 yılında Ödemiş ve ilçelerinde İnkılap ve İstiklal konferansları verilmiş, bu konferanslar CHP'nin yetkili kurullarınca saptanan uzman kişiler eliyle gerçekleştirilmiştir. Türk devriminin halka anlatılmasını ,yeni kurulan rejimin toplumun en küçük birimlerine kadar ifade edilmesini amaçlayan bu girişim, şüphesiz ciddi bir propaganda aracıydı Ödemiş'te başta Kaymakam Haşim Seçkin olmak üzere CHP'nin önde gelen yöneticileri Ekrem Gönen ve R. Tekin'in planladığı konferanslara halk büyük ilgi göstermiş, bu etkinlikler 1930'lu yılların en önemli kültürel etkinlikleri olarak dikkat çekmiştir. Bu konferansların içeriğinin dönemin ideolojik tutumunu, dünya görüşünü sergilemesi açısından önemli olduğunu ifade etmek gerekir.

Oysa bu dönemde Türkiye'nin pek çok yerinde verilen içeriği zengin binlerce konferansın pek çoğu yalnızca salonlarda söz olarak kalmıştır. Bu konferansların sözü edilen dönemde yayınlanmasının düşünülmemesi , fikir ve düşün yaşamımız için büyük bir eksiklik, Kemalist ideolojinin kaynakları açısından da kayıp olarak değerlendirilmelidir.

Türk Devriminin teorileştirilmesi ve halka aktarılmasında öncü bir misyonu bulunan Eyüp Hamdi Akman, büyük birikimiyle İnkılap ve İstiklal konferanslarının Ödemiş ve çevresinde temsilcisi olmuştur. Büyük bir şans eseri Akman'ın konferansları kitap olarak basılmıştır. İzmir de yayınlanan Anadolu gazetesi Eyüp Hamdi Akman'ın *“Türk Ulusallığı”*³³ ile *“Türk Devrimi Ve Devrimciliği”*³⁴ adlarını taşıyan kitaplarıyla ilgili olarak okuyucusunu şu haberle bilgilendirmiştir. *“...Eyüp Hamdi Akman şimdiye kadar içtimaiyat ve terbiye sahasında vermiş olduğu eserlere ilaveten (Türk Ulusallığı) ve (Türk Devrimi ve Devrimciliği) adında küçük, fakat fikri varlığı itibarıyla olgun ve kıymetli iki eser daha vermiştir. Eserler güzide ve memleketçi arkadaşımızın Ödemiş muhitinde verdiği zengin konferansların bir araya gelmesi ile doğmuştur. Arkadaşımız mevzuları kıymetli bir objektif karşısında tutarak, en müspet fikirler ve izahlarla aydınlatmış , bu meyanda bir çok garb*

²⁷ Eyüp Hamdi, *John Dewey'in Pedagojik Akideleri*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, Burhanettin Matbaası, İstanbul 1932, 20 s.

²⁸ Eyüp Hamdi Akman, *Nasıl Yaşamalıyız* (Dr. F. Grunfeld'den çeviri) Kanaat Kitabevi, İstanbul 1941, 32 s.

²⁹ Eyüp Hamdi Akman, *Eğitim ve Deneş* (John Dewey'den çeviri), Kamil Basımevi, Sivas 1951, 71 s.

³⁰ Eyüp Hamdi Akman, *Çocuk Psikiyatrisi* (J.Fassler'den çeviri), İpek Matbaası, İstanbul 1951, 32 s.

³¹ Eyüp Hamdi Akman, *İç Salgı Bezleri ve Çocuk Psikiyatrisi*, İpek Matbaası, İstanbul 1952, 32 s.

³² Eyüp Hamdi Akman, *İnatçı Çocuk*, İpek Matbaası, İstanbul 1951, 16 s.

³³ Eyüp Hamdi Akman, *Türk Ulusallığı*, İzmir Cumhuriyet Basımevi, İzmir 1936.

³⁴ Eyüp Hamdi Akman, *Türk Devrimi ve Devrimciliği*, Meşher Basımevi, İzmir 1936.

EYÜP HAMDİ AKMAN

mütefekkirlerinin , içtimaiyatçı ve filozoflarının fikirlerine de temas ile iddialarını ispat etmiştir. 7 Kuruş gibi az bir fiyatla satışa çıkarılan broşürler sadece bir davayı yaymak maksadı ile neşredilmiştir".³⁵

Akman'ın köy ve köycülük davasına katkıda bulunmak amacıyla yine Ödemiş ve çevresinde bulunan köylerin ve köylünün Türk Devrimi ile gelişmesini kaleme aldığı "*Türk Köylüsünün Kalkınma Yolları*" isimli eseri de 1934 yılında yayınlanmıştır.³⁶

Eyüp Hamdi Akman'ın ayrıca üzerinde çalışıp da yayımlama imkanı bulamadığı eserleri de vardı. Çoğu psikoloji, eğitim ve edebiyat alanında olan eserlerinden tespit edebildiklerimiz şunlardır. "*Eğitim Psikolojisi*", "*Sosyal Pedagoji*", "*Mektep ve Aile Danışma Heyeti*", "*Yalancı Çocuk*", "*Aşağılık Duygusu*", "*Birleştirilmiş Sınıflarda Sessiz Çalışmalar*", "*Törwang Okulu*". Büyük emekler vererek ortaya çıkardığı bu çalışmalara ne yazık ki ulaşma şansımız bulunmuyor. Bu eserlerin ne ailesinde , ne yakınlarında, ne arkadaşlarında, ne de kütüphanelerde yaptığımız araştırmalarda izine rastlayabildik.³⁷

Ayrıca bir de "*Eğitim Psikolojisi Ders Notları*" bulunmaktadır ki, bunlarda teksir şeklinde öğrencilerine dağıtılmıştır. Akman'ın son üç eseri tercümedir. Bunlardan başka yine yayımlanmamış 8 tane piyes ve dramı vardır. Edebiyat ve folklor da ilgi duyan Eyüp Hamdi Akman, yaşamının son yıllarında "*Türk Efsane ve Hikayeleri*" adlı Almanca bir kitap hazırlanmış olmasına karşın, tüm uğraşlarımıza rağmen kitabın akıbetinin ne olduğuna ilişkin bir bilgiye ulaşamadık.

Eyüp Hamdi Akman cumhuriyet Türkiye'si'nin yetiştirdiği nadir yetenekteki eğitimcilerden biriydi. O cumhuriyet sevdalısı, katıksız bir devrimciydi. Atatürk'ü anlamış, onun düşüncelerini ve fikirlerini özümsemiş, gerçek bir Kemalist aydıdı. Öğretmenliği sırasında cumhuriyetçi eğitim politikalarını ve ilkelerini yaşama geçiren bir tutum izleyen Akman çevresinde özü sözü bir kişi olarak anılmıştır. Görev bilinci ve ahlaki yüksek ulusçu ve halkçı bir kişiliği olduğu onu tanıyan tüm dostları tarafından ifade edilmiştir.

Eyüp Hamdi Akman gittiği her kentte, görev aldığı hemen her okulda bulunduğu yerin gelişmesi, kalkınması için projeler üretmiş, bunları gücünün yettiği oranda hayata geçirmeye çalışmıştır. Görev aldığı yerlerde kendi kişilik özellikleri olan çalışkanlığı ve idealizmini diğer meslektaşlarına yansıtmayı bilmiş, öğretmenliğin toplumda saygınlığının yerleşmesinde büyük emekleri olmuştur. Ölümünden sonra yakın arkadaşı Fuat Gündüzalp onun ne kadar sevecen, sevgi ve güven duygusuna sahip coşkulu bir kimse olduğunu gururla belirtmiştir.³⁸

³⁵ Anadolu 6 Mayıs 1936.

³⁶ Eyüp Hamdi Akman, *Türk Köylüsünün Kalkınma Yolları*, İzmir 1934.

³⁷ Bu eserleri vefatından sonra dağılmış olmalıdır. Çünkü Büyükoğlu Deniz Akman'ın anlattıklarına bakılırsa İstanbullu sahaflar Eyüp Hamdi Akman'ı iyi tanıdıklarından ölümünden sonra kütüphane ve çalışma odasını adeta yağmalamışlardır. Deniz Akman'la 15.4.2001 tarihli görüşmede aldığımız sözlü açıklamalardan.

³⁸ Fuat Gündüzalp, Eyüp Hamdi Akman, *Öğretmen Dünyası*, Ekim 1954, s.12.

GÜNVER GÜNEŞ

Sonuç:

Cumhuriyet dönemi Türk Eğitim Tarihi'nin en önemli, vasıflı, üretken, idealist öğretmenlerinden biri olan Eyüp Hamdi Akman, yaşadığı yıllarda devlet tarafından ödüllendirilen, toplum tarafından değer verilen, saygı gösterilen bir kişilik olmasına karşın, vefat ettikten sonra hem yıllarca hizmet ettiği Milli Eğitim Teşkilatı, hem öğrencileri, hem de yaşamını adadığı halkı tarafından unutulmuşluğa terk edilmiştir. Özellikle 1950'ler den sonra eğitim alanında izlenen popülist politikalar aydınlanmayı dışlayan yeni değer yargılarını ortaya çıkarmıştır. Eyüp Hamdi Akman ve onun gibi cumhuriyetin sahip çıktığı, onurlandırdığı nice yeteneğin ihmal edilmesine yol açmıştır. Onlar cumhuriyetin gerçek yüzleriydiler. Aydınlanmanın, çağdaşlaşmanın itici güçleri lokomotifleri idiler. Hakları unutulmak, ya da unutturulmak olamazdı. Çünkü onlar ülke yararına insana yapılacak tüm çalışmalarda yer almışlardı. Bilgi ve inançlarını vatan hizmetine adanmışlardı. Şüphesiz bu küçük araştırma Cumhuriyetin öğretmenlerinden hem de en seçkinlerinden biri olan Eyüp Hamdi Akman'ı başardığı işler ve kişiliği ile kendisinin hiç olmazsa cumhuriyet döneminin unutulmayan bir Cumhuriyet aydını olmasında bir adım teşkil edecektir.

SAYI SERİSİ
1

E. H. Akman

TÜRK DEVRİMİ VE DEVRİMCİLİĞİ

E. H. Akman'ın
Adagide , Birgi ,
ve Ödemişde ver-
diği Konferans

1936

Meşher Basım Evi - İzmir

EK 1

121

Yazan : Dr. F. GRUNFELD

Çeviren : E. HAMDİ AKMAN

NASIL YAŞAMALIYIZ?

İSTANBUL
KANAAT KİTAPÇEVİ
1941

EK 2

EYÜP HAMDİ AKMAN
Pedagoji Müdallimi

İçsalgıbezleri
ve
Çocukpiychiatrişi

IPEK Matbaası - İstanbul
1 9 6 2

EK 3

**T. C.
Maarif Vekâleti**

M. T. T. Dairesi
Umumi No. 1201
Hususi No. _____

Ankara : 9/14 1934

Hukûda: İslâh Ettiği
eserlere ait müesseseler
lerin gözetiminde n.

dyap dendi say
ortadokuz birinci maddesi
üdeniz.

18/3/1934 tarihli istidâna cevaptır :

- 1 - henüz oğuz kitaplarının birini edilmek üzere gözetiminde, bunların arasına terzine virdiği eser vermiş edidatının da birisine terzine virdiği eserler.
- 2 - terzine virdiği istidâna diğer eserleri de terzine virdiği eserlere beraber vekâlete gözetiminde virdiği eserler. Bunlar arasında müvafık görülenlerin terzine virdiği eserler de bir istidâna virdiği eserler terzine virdiği eserler.

Maarif vekili

[Handwritten signature]

Hangi daire avrakına cevap teğkil ^{H10} edilmemiş tarihi rica olunur.

14. 4. 1934 te aldim.

EK 4

824.

1926 August 19.

Certificat.

Noi, Primarul Comunei Duingi, din
Plasa Bogalac Jud. Constanta -
Certificam.

ca d. Vyoub. Haudei fost din aceasta Comuna.
cand a studiat la Seminarul Mahomedan din
Mudgedia actuala numita Profesor al Scoala Normale
din Smea Turcia. a fost dispensat de serviciul militar
aceasta aprofundat si martori. Amintim in
state de sapte ani in d. Com. in Alb. de san
zei ani am tinut din aceasta Comuna. aceasta ii
este necesar pentru probarea a cetate sale de dispensa.
Drept care eu elibrot prezentat Certificat opra
a omnia nune.

Primarul J. C. Coling

Amintim
Com. in Alb.

Notar

EK 5